

RUSYA'NIN SURİYE'DEKİ ASKERİ VARLIĞI VE BUNUN SURİYE KRİZİNE YÖNELİK POLİTİKASINA ETKİSİ

Suriye'de halkın rejime karşı başlattığı protestoların kanlı boyutlara ulaşmasıyla birlikte, Şam yönetiminin uluslararası alanda meşruiyeti kalmamasına rağmen Rusya, bölgesel çıkarları ve küresel hedefleri doğrultusunda Esad ve yönetimine destek vermeye devam etmektedir. Rus girişimcilerin son yıllarda Suriye topraklarında 20 milyar dolara ulaşan yatırımları ve Şam yönetiminin Rus silahları için iyi bir müşteri olması, Kremlin'in verdiği desteğin başlıca ekonomik gerekçeleridir.

Muhammed Hüseyin MERCAN

2011 Mart'ından bu yana, Suriye'de yaşanan ve gündend güne daha trajik bir hal alan krizin bu boyutlara ulaşmasındaki en temel saiklerden biri, şüphesiz Rusya'nın Suriye rejimine vermiş olduğu destektir. Moskova ve Şam yönetimleri arasındaki derin ilişki hattının sonucu olan ülke topraklarındaki etkin Rus nüfuzu, Esad rejimine karşı halkın vermiş olduğu direniş mücadelesinin karmaşık bir yapıya dönüşmesine neden oldu. Olayların başladığı gündend itibaren, uluslararası askeri müdahaleyi kesinlikle reddeden ve mevcut rejime dair desteğini her ortamda yineleyen Moskova yönetimi, Suriye topraklarındaki krizin siyasi, diplomatik ve askeri yoldan çözüme kavuşmasında büyük rol oynadı.

Rejimin baskı ve zor politikalarına karşı, Suriye halkının tamamen barışçıl amaçlarla ve demokratik çerçevede başlattığı protestolar, ordunun ve özel birliklerin asimetrik müdahalesiyle masum insanların katledildiği bir safhaya taşındı. Muhalefetin kendisini savunmak ve masum insanları korumak için silahlanma yolunu tercih etmesinin ardından, ülke içindeki kriz, kendi sınırlarını aşarak uluslararası siyasetin başlıca gündemlerinden biri haline geldi. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde Rusya'nın karşı çıkması nedeniyle Suriye halkının yarasına merhem olabilecek kararlar alınamadı. Rusya ve Çin gibi iki küresel güce ek olarak, bölgesel etkinliği ve gücü hayli yüksek olan İran'ın sahada bizzat yer alarak rejime verdiği destek, ülkedeki sorunlar zincirinin uzamasına ve çözülemez bir hale dönüşmesine neden oldu.

Suriye ordusunun Rus ordusu tarafından modernize edilmesi ve rejimin silah kaynağının genel olarak Rus yapımı olması, boyutları ülke ve bölge sınırını çoktan aşmış bu krizde, Moskova'nın ne kadar kritik bir role sahip olduğunu göstermektedir. Tüm dünyanın yüz binlerce masum insanın katledilmesine ve milyonlarcasının göç etmek zorunda kalışına tanıklık ettiği bu süreçte, uluslararası tepki ve yaptırım tehditlerine rağmen, Rusya'nın Esad rejimine verdiği desteğin niçin hala devam ettiği, elbette Moskova yönetiminin genel Ortadoğu politikası dâhilinde Suriye'ye verdiği önem ve ülkedeki askeri varlığı ile anlaşılabilir.

Sovyetler Birliği-Suriye İlişkileri

Kremlin yönetiminin Suriye'de yaşanan krizdeki konumunu ve derin desteğinin sebeplerini sağlıklı analiz edebilmenin yolu, iki devletin yakın tarihteki ilişkilerini gözden geçirmekle mümkündür. 1963 yılında Baas Partisi mensuplarının yaptığı darbe sonrası, ülkede

Bazı raporlar, 2007-2012 yılları arasında Suriye'nin satın aldığı silahların %78'inin Rus yapımı olduğunu belirtmektedir. Aynı şekilde, 2007-2010 yılları arasında iki devlet arasındaki silah ticaretinin 4.7 milyar dolara ulaştığı yönünde veriler mevcuttur.

yönetim el değiştirdi. 1966 ve 1970 müdahaleleriyle de ülkede sosyalist, seküler ve Arap milliyetçiliğinden müteşekkil bir düşünce, siyasetin temel yapı taşı haline geldi.

Hafız Esad'ın iktidarını pekiştirmesi ve Nasır sonrası devlet başkanı olan Enver Sedar'ın Sovyet Bloğu ile bağlantısını kesip Batı dünyasına yakınlaşma tercihi, benzer döneme denk gelmektedir. İki büyük gücün oluşturduğu bloklar arasındaki rekabet ve çatışmada, dengeli ve çok kartlı bir siyaset anlayışı benimseyen Hafız Esad, Soğuk Savaşın inşa ettiği küresel siyaset ortamından oldukça istifade etmiş ve büyük güçler arasında oynadığı denge politikası sayesinde her iki tarafla pragmatik düzeyde ilişkilerini devam ettirmiştir. Bununla birlikte, Ortadoğu'da Mısır gibi büyük bir güçle olan müttefiklik ilişkisinin sona ermesi nedeniyle, bölgeye yönelik siyaseti açısından Suriye toprakları Sovyetler için hayati bir önem kazanmış ve bu çerçevede Moskova yönetimi, Esad rejimine birçok alanda destek vermeye başlamış ve özellikle askeri alanda ciddi yardımlarda bulunmuştur.

Suriye'nin Tartus şehrinde bulunan 1971 yılında yapılan anlaşma sonrası Moskova'nın Sovyet donanmasına destek sağlaması için inşa ettiği üs, ikili ilişkilerin tesisinde kurucu rol oynamıştır. Moskova'nın küresel siyaset stratejisinde Akdeniz'de hâkim güç olma arzusu her daim başlıca gündem maddesi olmuştur. Mısır yönetiminin ideolojik tercihlerinde yaptığı değişim nedeniyle, Sovyet varlığının ülkeyi terk etmesi sonucu, İskenderiye üssündeki donanım ve gemiler, 1977 yılında Tartus'a transfer edilmiş ve bu tarihten itibaren Suriye, Akdeniz'deki yegâne merkez olarak Sovyetler için hayati önem kazanmıştır.

1980'ler iki ülke arasında birçok askeri anlaşmanın imzalandığı yıllardır. Fakat iç muhalefeti tamamen yok etmek ve bölgenin yegâne gücü olmayı arzulayan Esad için, Sovyetler Birliği tarafından verilen destek, bir süre sonra yeterli olmamaya başladı. Moskova'nın,

Suriye'ye yönelik siyasetinin Şam yönetimi tarafından tatmin edici düzeyde görülmemesi sonucu, 1987 yılında alınan bir kararla, Sovyetler Birliği'ne ülke topraklarında yeni bir üs imkânı tanınmayacağı ifade edildi. Bu durum, Esad'ın Sovyetler nezdinde elini güçlendirse de, Moskova'nın bölge politikasında Suriye'ye olan ihtiyacı; Şam yönetiminin ise bölgede etkin olabilmesi ve ülke içinde muhalefeti engellemesi için Sovyetler'in desteğine ihtiyacı, ilişkilerin belirli bir düzeyde seyrini beraberinde getirdi. Taraflar arasında anlaşmazlıkların olduğu dönemlerde bile, özellikle askeri alanda ikili ilişkilerin sessiz ve derinden devam ettirildiği görülmektedir.

21. Yüzyılda Rusya-Suriye İlişkileri

2000 yılında Hafız Esad'ın ölümüyle birlikte oğul Beşar Esad, devlet başkanı olarak ülke yönetimini devraldı. Bu dönem aynı zamanda, Vilademir Putin'in Rusya'da iktidarını pekiştirdiği yıllara denk gelmektedir. Her iki liderin ilk yıllarında karşılıklı ilişkilerin oldukça sınırlı ve seviyeli olduğunu ifade etmek gerekir. Bu yıllarda, Sovyetlerin çöküşünün ardından Rusya'ya ait dışarıdaki tek donanma üssü olarak kalan Tartus'un varlığı ve Suriye ordusunun modernizasyonunun Ruslar tarafından yapılması devam etse de ikili ilişkilerdeki durağanlık göze çarpmaktadır.

Lübnan eski Başbakanı Refik el-Hariri'nin 2005 yılında bir suikast sonucu öldürülmesi, Beşar Esad'ın dış politikada yeni ittifak arayışlarına girmesine, Moskova ile olan ilişkileri sağlamlaştırmasına neden oldu. Bu süreçte, suikastın birinci dereceden sorumlusu olarak gösterilen Esad yönetimi, bu uluslararası krizden kurtulmak için büyük çaba sarf etti. Bu bakımdan, Şam ve Moskova hattında sağlam ilişkilerin yeniden tesisi, Esad yönetiminin rahat bir nefes almasında önemli bir kazanım oldu. Ayrıca Putin'in dış politika vizyonundaki agresif kimliği, Suriye'yi Rusya'nın bölgedeki çıkarları için merkezileştirdi.

Rusya açısından Suriye ile yeniden başlayan yakın ilişkilerin ilk meyveleri 2007 yılından itibaren alınmaya başladı. Bazı raporlar, 2007-2012 yılları arasında Suriye'nin satın aldığı silahların %78'inin Rus yapımı olduğunu belirtmektedir. Aynı şekilde, 2007-2010 yılları arasında iki devlet arasındaki silah ticaretinin 4,7 milyar dolara ulaştığı yönünde veriler mevcuttur. Tarih ve miktarlar Suriye ile ilgili farklı ve oldukça önemli bir hakikati gözler önüne sermektedir. Beşar Esad, eğitim hayatı ve kişisel özellikleri dolayısıyla kendi başkanlığı döneminde görece ılımlı ve açılım

tarafarı bir lider imajı çizmiş olsa da, ordunun ve Baas bürokrasinin kuşattığı rejimin, olası muhalif ayaklanmalara ya da tehditlere karşı askeri alanda kayda değer bir birikim yaptığı görülmektedir.

Suriye'de halkın rejime karşı başlattığı protestoların kanlı boyutlara ulaşmasıyla birlikte, Şam yönetiminin uluslararası alanda meşruiyeti kalmamasına rağmen Rusya, bölgesel çıkarları ve küresel hedefleri doğrultusunda Esad ve yönetimine destek vermeye devam etmektedir. Rus girişimcilerin son yıllarda Suriye topraklarında 20 milyar dolara ulaşan yatırımları ve Şam yönetiminin Rus silahları için iyi bir müşteri olması, Kremlin'in verdiği desteğin başlıca ekonomik gerekçeleridir. Aynı zamanda, Suriye'de 1970'lerin başından beri faaliyet gösteren ve özellikle 2006'da iki devlet arasında üssün geliştirilmesine yönelik anlaşma-nın imzalanmasıyla önemi daha çok artan Tartus'taki Rus donanmasına ait merkez, Şam yönetimine verilen desteğin başka bir temel gerekçesidir. Zira rejim değışikliği durumunda, Tartus'taki üssün Rusya tarafından kullanımına izin verilmemesi, Rusya'nın Akdeniz'deki varlığına önemli darbe almasına ve uzun yıllardır Suriye topraklarında yaptığı yatırımların büyük oranda boşa gitmesine neden olacaktır. Bu nedenle, Mosko-va tüm eleştirilere kulak tıkamakla ve Esad yönetimi-nin insani olmayan tüm uygulamalarına göz yumarak desteğine devam etmektedir.

Sonuç olarak, 2011 Mart'ında, diğer Arap ülkelerinde başlayan ayaklanmalardan alınan ilham ve cesaretle, elli yılı aşkın süredir hâkim olan Baas rejimine karşı başlatılan protestolar, rejimin sert müdahaleleri sonucu asimetrik saldırı savaşı haline bürünmüştür. Halk kendisini korumak ve amacına ulaşmak adına zorunlu olarak silahlı mücadelenin içine girmiştir. Dış müdahalelerin ve farklı silahlı oluşumların ülkede ortaya çıkması ise Suriye'deki haklı mücadelenin umulmadık boyutlara taşınmasına neden oldu.

Muhalefetin dağınık yapısından istifade eden Şam yönetimi, Rusya ve İrandan aldığı askeri ve finansal destekle "ötekini" yok etmek düsturu üzerinden varlığını devam ettirmektedir. Orduda kırk yılı aşkın süredir silahları ve eğitimcileri yoluyla nüfuz sahibi olan Rusya, çıkarlarını muhafaza edip bölgesel gücünü devam ettirmek adına Suriye rejimine yardıma devam etmektedir. Rusya'nın ülke sınırlarındaki varlığı, yatırımları, gelecek projeleri ve müstakbel silah anlaşmaları göze alındığında, Moskova yönetiminin Beşar Esad ve rejimine olan desteğini uzun bir süre daha devam ettireceği düşünülmektedir. ●

Arş. Gör., Erciyes Üniversitesi